

DE BONGARD

TIJDSCHRIFT VAN HEEMKUNDEVERENIGING
“DE BONGARD”
SIMPELVELD - BOCHOLTZ

JAARGANG 18

NUMMER 1

MAART 2006

INHOUD

COLOFON

Eindredactie en vormgeving:

P.H.J.Janssen

Adres voor kopij en reacties:

mevr. M. Vliex-Hensgens
Stationstraat 3d
6369 VG Simpelveld
tel. 045 - 544 10 74

ISSN 1383 - 9896

Inhoudsopgave	1
Bokkenrijders believe België (4)	2
Van alle markten thuis...	11
De zesde abt van Koningshoeven	12
Jan Willem Kevers en zijn Cleerboek (2)	14
Activiteitenprogramma	20
Zoekplaatje.	21

De verantwoordelijkheid voor de inhoud van het artikel ligt bij de auteur(s).

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, via magnetische media of op enige andere manier zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de redactie.

Dit tijdschrift verschijnt vier maal per jaar en is **gratis voor leden** van “De Bongard”. De kosten voor het **lidmaatschap van “De Bongard” bedragen € 14,= per jaar.**

Aanmelden voor een abonnement (lidmaatschap) kan op ons adres:

Secretariaat De Bongard, Postbus 21009, 6369 ZG Simpelveld of via onze website www.debongard.nl

Bankrek.: Rabobank nr. 115103406. Girorek.: 276159

BOKKENRIJDERS BELIEVEN BELGIË (4)

door Hans Hermans

Peter de Grote (1672-1725), een “Machiavelli pur sang”, mogen wij als grondlegger van het Groot-Russisch Rijk beschouwen. In 1697 bezocht hij Holland incognito, met de naam Peter Michajlov. Toen Peter in 1717 voor de derde keer naar Nederland kwam was hij “Caesar” van een orthodox keizerrijk. In Holland probeerde hij sophisticated wereldwijs te worden, want dat land proefde de rijke restjes van de Gouden Eeuw.

Maar Karel V (1500-1558) liet ons in de steek. Wij, in het zuiden, proefden van 1555 tot 1713 de Spaanse slag en hoorden 158 jaar wapengekletter tussen katholieken en calvinisten. Toen werden wij Oostenrijkse onderdanen zonder dat we er om gevraagd hadden. Als het aan Oostenrijk en aan de Bokkenrijders gelegen had, zouden onze voorouders in een nieuw land (België?) gewoond hebben, doch het lot besliste anders... Terwijl aan de flamboyante bouwstijl uit Machiavelli's tijd al spoedig een einde kwam, is zijn doctrine onsterfelijk. In deze aflevering dwalen wij van 1717 naar 1729, het jaar waarin de bokkenrijdersaga begon.

5.4. Peter de Grote

5.4.1. Op bezoek bij Klermond en bij Von Zopff

Bij zijn geboorte op 9 juni 1672 werd hij Pjotr Alexejevitsch genoemd. Het zou te ver voeren om zijn doopceel te lichten, laten we volstaan met een paar anekdotes die betrekking hebben op zijn ‘uitstapjes’ naar de *Lage Landen*. Op 20 maart 1697 vertrok Peter in Moskou en arriveerde op 18 augustus 1697 in Zaandam. In die plaats bekwaamde hij zich in het timmermansvak, waar de operette *Czaar und Zimmermann* van Lortzing ons ook nu nog aan herinnert. Op 21 mei 1698 bezocht hij Zaandam voor de tweede keer en nogmaals op 5 maart 1717. Ondertussen stichtte hij (1703) de nieuwe residentie St. Petersburg. In die stad overleed hij op 8 februari 1725.

Toen hij in 1717 de derde trip naar Zaandam maakte, bezocht hij ook onze omgeving, die sinds 1713 tot de Oostenrijkse Nederlanden behoorde. In juli 1717 vertoefde de toen 45 jarige tsaar in het mondaine kuuroord Spa. Vanuit Spa reisde hij op 25 juli 1717 naar Aken, om daar de thermaal-minerale kuren voort te zetten. Tegen de avond van de 26^e juli vertrok hij richting Gulpen, waar hij op kasteel Neubourg, eigendom van ‘textielbaron’ Klermond, overnachtte. De volgende ochtend werden hij en zijn gevolg door een escorte uit Maastricht afgehaald, dat onder leiding stond van Daniël-Wolff, baron von

Dopff, (1655-1718), militair gouverneur van de vesting Maastricht. Peter en Daniël konden het van meet af aan goed met elkaar vinden. Von Dopff woonde op kasteel Neercanne, was de vermaarde bouwheer van een aantal vestingen en een voortreffelijke ruiter. Het lag in de lijn der verwachtingen, dat tsaar Peter het door Daniël gebouwde *Fort Sint Pieter* wilde bezichtigen. Die naam herinnerde hem aan *Sint Petersburg* zijn residentie ... Maar van het een kwam het ander; Daniël nodigde Peter uit, de mergelgangen te bezichtigen en Peter stelde voor de ruitlarzen aan te trekken. Zo kon het gebeuren, dat de hoogste militaire baas van Maastricht en de grote man uit Rusland nog door de gangen draafden, terwijl het stadsbestuur al een hele tijd wachtte, op een exquis souper.

5.4.2. Fort Sint Pieter

Dit vestingwerk was in die tijd het belangrijkste van Maastricht. Het moest immers weerstand bieden aan de Fransen, die met de regelmaat van de klok *la Cité dévotée (de vrome stad)* met een krijgshaftig bezoek vereerden. Het fort heeft nu geen functie meer en de natuur doet haar best het bouwwerk te veroveren. Daarom begon *Natuurmonumenten* begin 2006 met een opknopbeurt. Op sommige plekken wacht men tot april, als de diverse soorten vleermuizen, die hier de winter doorbrengen, hun plekjes in de omliggend kerktorens gevonden hebben. De

eerste fase bestaat uit het kappen van 1,5 ha bos. Het gaat dan om een gebied in de directe omgeving van het fort. De bomen en struiken worden verwijderd, om de contouren van het vestingwerk en haar ligging in het landschap beter tot haar recht te laten komen. Het gebied, dat frequent door wandelaars bezocht wordt, krijgt een parkachtige structuur. Het ligt tevens in de bedoeling, om de basiswal aan de zuidkant, feitelijk is dat de achterkant, helemaal te renoveren. Aan Von Zopff en aan Tsaar Peter denkt hier niemand meer.

5.4.3.800 misgeboorten

Een dag later vertrok het Russisch gezelschap vanuit Maastricht naar Holland. In Amsterdam kocht Peter de Grote van apotheker Albert Seba diens complete schelpencollectie. Maar wat de tsaar veel meer boeide waren de *anatomische preparaten* van dokter Frederik Ruysch. Ook die curieuze verzameling, bestaande uit *wanschapen miskramen*, nam hij mee naar Rusland.

Peter vond een perfect gebalsemd kindje zo aandoenlijk, dat hij het spontaan een kusje gaf... De tsaar kocht de hele collectie voor de lieve prijs van 30.000 gulden. Het was het begin van een immense verzameling. Dit rariteitenkabinet, *800 aliens op sterk water*, kan ook nu nog in de *Kunstkamera* te Sint-Petersburg 'bewonderd' worden...

5.4.4. Een terechtstelling

In Amsterdam kreeg hij een demonstratie van een Hollandse tandarts. Peter, die dit nooit eerder gezien had, plaatste leden van zijn hofhouding in de behandelstoel en trok in een mum van tijd een groot aantal monden leeg... Toen de tsaar op het punt stond om Amsterdam te verlaten, vernam hij, dat er op de Markt een executie zou plaatsvinden. Dat was een kolfje naar zijn hand... Een terechtstelling was in die tijd een groots schouwspel, dat meestal 's morgens om acht uur begon en niet zelden tot in de middag duurde. Het moordtuig en andere bouwwerken moesten gemonteerd worden en de vrouwen die een kistje om op te zitten van thuis meebrachten verveelden zich geen moment. De kinderen liepen in het rond, want met de

'opvoeding' mocht je nooit te laat beginnen. Bij jong en oud was bekend, dat een terechtstelling een afschrikkende werking heeft. De tsaar, verslaafd aan dit soort evenementen, stuurde meteen een boodschapper naar het stadhuis met de mededeling, dat hij een ereplaats zeer op prijs zou stellen. Helaas, de justitiële rapporten waren onvolledig (toen ook al!) zodat de doodstraf uitgesteld moest worden. Opnieuw stuurde de tsaar een boodschapper naar het stadhuis, met de mededeling: "Ik heb voldoende personeel bij me, zoek maar iemand uit!" (...)

5.4.5. Tsaar en Timmerman

Als heemkundevereniging in een muzikale omgeving mogen wij de relevante operette *Czaar und Zimmermann* natuurlijk niet negeren. De musicus, Albert Lortzing (1801-1851), componeerde de operette, in drie bedrijven, naar het toneelstuk *Le Bourgeois de Sardam*, ook soms genoemd *Peter et Peter*. Op 22 december 1837 vond in het Stedelijk Theater van Leipzig de première plaats. Opmerkelijk was dat de spelers en figuranten Zaanse volkskleding droegen. De orkestbezetting bestond uit vier man hoorn, drie man trombone, twee man trompet, twee man fagot, twee man klarinet, twee man fluit, twee man hobo, verder strijkers, pauken en slagwerk. Hoogtepunten waren: de *Zaanse klompdans*, het lied *Lebe wohl mein flandrisches Mädchen* en de *Gesangsprobe*.

Iets over de inhoud: Toen Peter in 1697, zogenaamd incognito, in Zaandam vertoefde om daar het sloopstimmervak te leren, kwam hij op de werf in contact met de Russische deserteur Peter Iwanov. Weldra drong het gerucht, dat Peter (de Grote) aanwezig is, ook door tot de burgemeester, die vervolgens een grootscheepse huldiging wilde organiseren. Hij vergiste zich echter in de persoon en veronderstelde dat deserteur Peter, de grote Peter was... Na een groot aantal verwickelingen keerde Peter (de Grote) naar Rusland terug, terwijl de kleine Peter Iwanov zijn straf voor desertie ontliiep en zelfs met zijn geliefde Marie, de dochter van de burgemeester, in het huwelijk mocht treden.

5.4.6. Anna Paulowna

De relaties tussen Nederland en Rusland waren in de loop der eeuwen redelijk goed en daaraan herinnert ook het *Tsaar Peterhuisje* in Zaandam. We mogen niet uitvlakken dat de latere koning Willem II (1792-1849) op 21 februari 1816 met grootvorstin Anna Paulowna (1795-1865) in het huwelijk trad. Zij was niemand minder dan de dochter van tsaar Paul I van Rusland en zijn tweede eega prinses Sophia von Württemberg. Willem II besteeg op 7 oktober 1840 de troon als koning der Nederlanden. Tevens was hij groothertog van Luxemburg en noemde zich hertog van Limburg. Omdat hij zijn leven lang met zijn vader, Willem I, in de clinch lag, stuurde hij pappie naar Berlijn, omdat die een relatie had met Henriette, Adrianana, Flora, Ludovica d'Oultremont de Wégimont. Het was een hofdame die van oorsprong uit het katholieke Maastricht kwam. Die relatie was fataal voor Willem I, want nu kon de kroonprins, de latere Willem II, eindelijk wraak nemen. Hij was niet vergeten dat Willem I hem naar Engeland verbannen had. Wat was er gebeurd? Einde augustus 1830 werd de kroonprins naar het opstandige België gestuurd, om orde op zaken te stellen. Maar hij liet zijn leger in Vilvoorde achter en ging met de *Francofiel* Alexandre Gendebien achter gesloten deuren zitten. Gendebien bood onze kroonprins de troon en kroon van België aan en Willem hapte. (...) Op 16 oktober 1830 riep het tweetal de onafhankelijkheid van België uit, met de opmerking, dat vanaf dat ogenblik de Rijn de grensrivier zou worden tussen het koninkrijk Nederland onder vorst Willem I en België onder het bewind van zijn zoon. Kunnen we ons voorstellen dat Willem I niet alleen verbijsterd, maar ook woedend was?! De Bokkenrijders beliefden een vrij en democratisch België, maar nooit en te nimmer onder het bewind van Nassau. We lopen op de geschiedenis vooruit en komen later, tijdens de *Tiendaagse Veldtocht* (2-12 augustus 1831) uitvoerig op het thema terug. (Als natuurgids bij het IVN mag ik niet verzuimen iets te vertellen over een bijzondere sierboom, die Willem II naar zijn gemalin genoemd heeft.)

5.4.7. Anna Paulownaboom

Inmiddels weten we, dat Anna Paulowna Romanov in 1816 met onze kroonprins Willem in het huwelijksbootje stapte. Het stel bezocht vaker dan eens het grote park bij de Hermitage in Sint Petersburg en stond dan stil bij een prachtige paarsblauwbloeiende boom. De trompetvormige bloem is een lust voor het oog en de geur streelt de zinnen. De vader van Anna, tsaar Paul I, had die boom meegebracht tijdens een bezoek aan China, waar de boom *Kiri* genoemd wordt. Willem stelde voor om de boom naar Nederland te halen en uit respect en liefde voor zijn eega noemde hij de boom *Anna Paulownaboom*. Het is een van de mooiste sierbomen, die we kennen, is snelgroeiend en ook geschikt voor een middelgrote tuin. De bladeren aan stelen van wel twintig centimeter, worden tot dertig centimeter lang en vijftien centimeter breed. Een botanische bijzonderheid; de bladeren verschijnen pas tegen het einde van de bloei.

5.5. Rijk Rooms Leven

5.5.1. Abt Heyendal

Rooms-Kerkelijke autoriteiten waren het volstrekt oneens met een omstreden *Leer*, die door abt Nicolaas Heyendal vanuit Rolduc verspreid werd. Een verdacht boek van de abt werd in Keulen door Alexander Borgia gecensureerd. De Universiteit van Leuven keurde het werk goed, maar Borgia dacht er anders over. Heyendal gaf een tweede boek uit, waarin hij de censuur van waarnemend nuntius Borgia bestreed. Murw gemaakt door de kerkelijke overheid wilde Heyendal er verder geen energie instoppen. Op 11 juni 1717 werden de werken van de abt, door prins-bisschop Josef Clemens verboden en hij was verbaasd, dat de Heilige Stoel niet eerder de werken verboden had, want de boeken werden nog steeds verspreid. (...) Rome had er klaarblijkelijk geen belang bij, de boeken van de abt te verbieden en onze geestelijken waren Roomser dan de paus. Abt Heyendal heeft onder de "mobbing" van de bisschoppen van Keulen en Leuk niet geleden. Hij bracht Rolduc tot verdere bloei en stierf op 5 mei 1733.

5.5.2.Schoolplicht

Op 28 september 1717 voerde de *Soldatenkönig* Friedrich Wilhelm I van Pruisen de *Schoolplicht* in. Maar dat had geen invloed op het leven van onze naburen in Horbach en Orsbach, want daar zou het nog ruim een eeuw duren. Die plaatsen werden pas na het *Weense Congres (1815)* bij Pruisen gevoegd. Maar het betekende niet dat de kinderen naar school gestuurd werden. Zij moesten twaalf uurtjes op een boerderij of op een fabriek werken. In 1825 genoten in Aken van de 7.368 schoolplichtige kinderen slechts 2.965 onderwijs. In 1826 kregen de acht R.K. parochies in Aken ieder een school, maar de schoolplicht bij onze oosterburen kwam definitief in 1853. Reeds in 1830 mochten kinderen die overdag in een fabriek werkten, tijdens de avonduren, of op zondag een school bezoeken. Nederland vond Pruisen te *gründlich*, want bij ons werd de *Schoolplicht* pas op 19 mei 1914 wettelijk geregeld. Voor alle duidelijkheid, België kent nog steeds geen *Schoolplicht* wel een *Wet op de Leerplicht* uit 1814.

5.5.3.Mefferdatis

Op 28 april 1718 vond de eerste H. Mis plaats in de nieuwe, door Mefferdatis (1677-1748) gebouwde, Sint Petruskerk te Aken en werd vooraf door Jean Gillis, bisschop van Luik geconsacreerd. Mefferdatis was in die tijd de bekendste barokbouwmeester in onze omgeving. Hij bouwde in 1725 de prachtige barokke parochiekerk te Würselen en innoveerde in 1727 de monumentale Sankt Nikolaus in Eupen. In de achttiende eeuw maakte Eupen een grote bloei door, met name, dank zij de textielindustrie. In die periode ontstonden in de welvarende plaats veel kerken, kloosters en prachtige patriciërshuizen. Deze kerk heeft baroktorens, die typerend zijn voor de bouwstijl van Mefferdatis. Niet alleen Eupen, maar ook onze parochies en alle parochies in en om Aken die westelijk van de Wurm/Worm liggen behoorden in die tijd tot het bisdom Luik. Plaatsen aan de oostelijke oever, zoals Würselen, Haaren, Weiden en Herzogenrath-Afden, behoorden tot het bisdom Keulen. In

de Franse tijd ontstond het bisdom Aken, maar later viel Aken weer onder Keulen. Pas vanaf 1930 bestaat er weer een bisdom Aken.

5.5.4.Pastoor Habets

Vanuit Aken steken we de grens over, om te kijken ,wat er in die tijd in Simpelveld gebeurde. Op de Hoogdag van Allerheiligendag 1718 werd Norbertijn Joseph Habets, pastoor van de parochie Simpelveld. Helaas stierf hij reeds op 31 maart 1719.

Het waren niet de 'kleinste' mannen, die de orde der Norbertijnen uit Beaurepart naar Simpelveld stuurden, want in 1710 was Habets prior van klooster Beaurepart bij Luik; na de abt was hij de belangrijkste man. Toen hij pastoor in Simpelveld was, verleende de bisschop van Luik toestemming om in het kerkje van Bocholtz missen te laten lezen, maar daar wilde Habets niks van weten. Klaarblijkelijk was er wrijving tussen de *Eerste Stand*, de adel van Bocholtz en de *Tweede Stand*, de geestelijke leidsman in Simpelveld.

De orde der Norbertijnen was zeker niet de minste onder de congregaties. Reeds rond 1130 bewoonde de orde het klooster *Mont Cornellion*, in de buurt van Luik. In 1288 verhuisde men naar het klooster *Beaurepart*. De tweede lettergreep 'repart' zegt ons, dat dit een *herbegin* was, terwijl 'beau' iets zegt over de fraaie, flinke, goede en mooie toestand van het substantief.

Vanuit deze abdij oefenden de monniken het patronaatrecht uit over een aantal parochies, waarbij wel eens gepubliceerd werd, dat de Sint Remigiusparochie te Simpelveld hun enigste parochie in Nederland was (...) De waarheid gebiedt te schrijven dat in het begin van de 13^e eeuw Nederland nog niet bestond. Ook in 1287, dus tegen het einde van die eeuw, was die naam onbekend. Simpelveld behoorde tot het graafschap Limburg en ergens ver van ons vandaan, regeerde van 1256 tot 1296 Floris V over het graafschap Holland. Hij werd opgevolgd door de minder begaafde Jan I graaf van Holland, die slechts drie jaartjes regeerde, zodat er in 1299 een einde kwam aan het *Hollandsche Huis*. Maar

de naam ging niet verloren en we mogen niet verbaasd zijn als we ook nu nog, door Belgen en Duitsers, tegen beter weten in, *Hollanders* genoemd worden. Pas op 23 januari 1579 sloten, bij de Unie van Utrecht, de zeven Hollandse Calvinistische provincies zich samen, maar pas sinds 1591 was er sprake van de *Republiek der Zeeven Vereenigde Neerlandsche Provinciën*, die bestierd werd door een stadhouder en een raadspensionaris. De eerste noemde zich *Erfmaarschalk van Holland*, denken we bijvoorbeeld aan *Frederik Hendrik van Nassau, de Stedendwinger*, de tweede noemde zich *Raadspensionaris en Grootzegelbewaarder van Holland*, denken we bijvoorbeeld aan Johan de Witt. Na de *Westfaalse Vrede (1648)*, werd ook wel eens de naam *Staats Nederland* gebruikt. Maar ook die term was niet op ons van toepassing, omdat wij tijdens het parochiële werk van pastoor Withian (1704-1719) door Spanje en Oostenrijk geregeerd werden. Het parochiële werk van de pastoors Habets (1718-1719) en Burnenville (1719-1733), viel helemaal binnen de tijd van het Oostenrijks regiem. Ook de laatste pastoor der Norbertijnen, Sougnez (1756-1806) heeft het ontstaan van het *Koninkrijk der Nederlanden (1815)*, niet meer meegemaakt.

5.5.5. Miswijn

Naast de kijverijen tussen Bocholtz en Simpelveld waren er gelukkig ook leuke dingen. Zo was het jaar **1718** een zeer voortreffelijk wijnjaar, zodat de inwoners van Aken over 321 *Fuder* wijn beschikken konden. Als we weten, dat een *Fuder* ongeveer 900 liter is, kunnen we ons de inhoud van het wijnhuis virtueel voorstellen. Er was ook voldoende goede wijn beschikbaar voor kerken en kloosters. Het is zeer waarschijnlijk, dat toen via de Wijnstraat, iets ten noorden van Huls-Simpelveld, via de Wijnweg in Broek-Bocholtz en via de Wijngracht, ook Bocholtz, en aantal vaten in westelijke richting vervoerd werden. Maar ook hier botsen diverse hypothesen. Moeten wij *Wienweg* vertalen met *Wilgenweg* of *Wijnweg*? Waarom wel een *Wijnstraat* en geen *Zoutstraat*? Werd toch dat natuurlijk mine-

raal door onze voorouders, als secundaire levensbehoefte gebruikt. In een tijd zonder *diepvrieskist*, was zout een uitstekend conserveringsmiddel. Maar hier kon men geen zeewater verdampen, hier waren geen zouthoudende bronnen en hier was ook geen steenzout.

5.5.6. Pastoor Burnenville

Pastoor Habets werd opgevolgd door Norbertijn Norbertus Burnenville die tot 1733 pastoor van de parochie Simpelveld was. Met betrekking tot de relatie met de familie Von Rochow te Bocholtz, maakte pastoor Burnenville geen uitzondering. Met andere woorden, hij lag voortdurend in de clinch met de adellijke douairière. Gelukkig had de pastoor enige ervaring, want als prior in Beaurepart had hij al eerder in deze kwalijke zaak bemiddeld. Klaarblijkelijk was er iets met *stoelen*. Soms ging het over een *gestoelte* in de kerk, even later over een *preekstoel* en tenslotte over een *klokkenstoel*.

5.5.7. Passie, processie en stoute kluisnaars

Op 23 februari **1719** werd Liechtenstein, tot dusver Oostenrijks gebied, door keizer Karel VI tot een zelfstandig en direct (onmiddellbaar) vorstendom verheven. Hiervoor moesten de gebieden Schellenberg en Vaduz samengevoegd worden. In die hoek begon de invloed van Oostenrijk te tanen, maar in Simpelveld en Bocholtz zou het nog tot 1794 duren.

Tussendoor iets uit de kroniek van Aken. Op 17 september **1720** hielden kapittel en burgers van Aken een dankprocessie, omdat de stad van een pestpandemie verschoond was gebleven.

Op 2 maart **1722** werden in het Grashaus te Aken twee mannen *gekoppt (onthoofd)* en de echtgenote van een der mannen gebrandmerkt

5.6. Aartshertogin Maria-Elisabeth

5.6.1. Van Dietzen, Diets of Duitsen bloed

In **1722** kocht Ferdinand, graaf von Plettenberg, de heerlijkheid Wittem en de Duitse rijksheerlijkheid Eys. Reeds in 1717 hadden

de heren van Wittem lage-, middelbare- en hoge jurisdictie over het gebied Wittem Epen, Mechelen, Wahl- en Nyswiller. De heerlijkheid behoorde aanvankelijk toe aan de adellijke familie Van Pallant, later aan de familie Von Waldeck-Pyrmont en was daarna een *Vrije Baronie van het Duitse Rijk*, waarvan de allodiale status reeds in 1689 door de hertog van Brabant erkend werd. Als *Oostenrijkers* woonden onze voorouders tussen het *Duitse Rijkje Wittem-Eys* enerzijds en de *Duitse Vrije Stad Aken* anderzijds. Het kon nog vreemder, want iets noordelijk lag de plaats Horbach in het hertogdom *Gulik* (Jülich) en de plaats Heerlen in het *Staatse Holland*. De vlek Mamelis, iets zuidelijk van Bocholtz, behoorde met Lemiers, Vijlen en Vaals bij *Holland* en werd in **1722** vanaf grote afstand geregeerd door Karl Heinrich Friso (1711-1751), die feitelijk een *erfstadhouder* was en zich in Holland voor gewoonlijk *Willem IV* en zich buitengewoonlijk *Willem IV prins van Oranje, Dietz en Nassau* noemde. Nu is het ook duidelijk, waarom Wilhelmus van Nassouwe van *Dietzen* bloed was. Daar komen we in de volgende aflevering nader op terug.

5.6.2. Passie en doodslag

Terwijl bij ons met de regelmaat van de klok gevochten werd, was er in Duitsland tijd voor cultuur. Op 26 maart **1723** vond in de Thomaskerk te Leipzig, de première plaats van de beroemde *Johannespassie* van Johann Sebastian Bach. In de Akense bossen leefden toen kluizenaars, maar vredelievend waren ze niet. Op 8 juli **1723** vermoordde in de buurt van Linzenhäuschen de ene eremiet een andere.

5.6.3. Aken had Vlaamse- en Waalse contacten

In **1725** werd gouverneur Eugenius van Savoye opgevolgd door aartshertogin Maria Elisabeth, die tot 1741 landvoogdes van de zuidelijke Nederlanden zou blijven. Zij was een zus van Karel VI van Oostenrijk. Op 26 augustus **1725** reisden burgemeester en andere notabelen van Aken naar Brussel, om aartshertogin Maria Elisabeth te feliciteren

en te complimenteren. Zij namen twee *Fuder* (circa 1800 liter) wijn, van zeer goede kwaliteit, mee. De heren werden meteen in audientie ontvangen.

Het jaar **1726** was er een van *melk en honing*. Er was voldoende graan, vruchten en wijn. In oktober waren er veel *Kramsvogels* (spreeuwachtige trekvogel) op doortocht. Die vogels werden door boeren in de omgeving van Monschau gevangen en met karren naar de weekmarkt van Aken gebracht. In dat jaar werd in Lotharingen de later zo bekende generaal en cartograaf Joseph de Ferraris (1726-1814) geboren. Als vermaard kaartenmaker trad hij in dienst van Oostenrijk.

De meest beroemde architect in onze omgeving was ongetwijfeld Johann Jakob Couven (1656-1740). Ontzettend jammer, dat in Aken, tijdens het Nazi-regime, veel bouwwerken verloren zijn gegaan. Een bekende zoon van Johan Jakob Couven was Johann Josef Couven.

Het is bekend, dat hij en bouwmeester Gilles Doyen uit Luik, rond **1727**, intensief betrokken waren, bij de verbouwing van het stadhuis van Aken. Op 29 augustus 1739 werd Couven jr. stadsbouwmeester en kort daarna stadssecretaris. In **1727** konden de marktlui en klanten genieten van de barokke innovatie van het stadhuis van Aken. In dat jaar werd het interieur van het stadhuis voorzien van panelen, vervaardigd door kunstenaar en houtbewerker Barthelomé Mignon uit Luik. We kunnen niet aan de indruk ontkomen, dat de betrekkingen in de Euregio toen beter waren dan nu... Tussen Holland en Oostende waren de relaties bar slecht. Op aandringen van Holland, schorste Karel VI in **1727** de *Compagnie van Oostende*. Een bezonnen belemmering voor een havenplaats die grote plannen had...

5.6.4. Kopje kleiner...

Soms waren relaties heel eng... Bijvoorbeeld Kerstmis **1727** toen twee mannen 'iets' met de *kamerjuf* van de burgemeester hadden. Volgens de Akense kroniekschrijver Janssen, zijn toen 's nachts, rond drie uur, tussen twee mannen en die vrouw dingen gebeurd, die men niet zeggen en schrijven mag (...)

Begin 1728 werden die twee uitslovers in het Grashaus ter dood veroordeeld en even later werd het vonnis volstrekt.

Het kostte in die tijd weinig moeite, om een kopje kleiner gemaakt te worden. Mensen, die over de stadsmuur klommen, om op die manier invoerrechten te ontduiken, konden op een triviale terechtstelling rekenen. Op 30 augustus 1728 vaardigde Aken een decreet uit, waarin het strikt verboden was, om over de stadsmuren te klimmen. De overheid wilde weten welke personen de stad, uitsluitend via poorten, betraden en/of verlieten. Ook wilde men weten, welke goederen meegevoerd werden.

5.6.5. Banditisme in Aken

Het was in die tijd, dat Aken uitvoerig met de uitwerkingen van het *banditisme* kennis maakte. Zo lezen wij in een ‘*Verordnung des reichsstädtischen Rates*’ van 25 juni 1728: “*Wij hebben besloten, dat bij het constateren van gewapende en diefachtige zigeuners of een andere bende, voor de verdelging daarvan, zo snel als mogelijk de nodige militie met kapitein en luitenant, gestuurd zullen worden. Stellen de bendeleden zich te weer tijdens de betrapting op heterdaad, dan worden ze meteen neergeschoten, maar diegenen, die gepakt worden, omdat ze zich niet gewerd hebben, krijgen hoogstens een half uur tijd om op de knieën te zitten en dan God de almachtige, om vergiffenis te vragen en zich op de dood voor te bereiden. (...)*”

Dat was duidelijke taal, wars van alle mogelijke gedoogsystemen. Geen wonder, dat in en om Aken nauwelijks criminele feiten geconstateerd werden. Zelfs de *Bokkenrijders* bedachten zich wel tien maal, voordat zij in Aken aan de slag gingen.

5.6.6. Friedrich II een Anti-Machiavelli

Pruisen werd in die tijd geregeerd door Friedrich I (1688-1740). Het was een persoon van strikte militaire discipline voor zijn land en voor zijn gezin. Van hem zegt men, dat hij “Machiavelli” onder zijn hoofdkussen had liggen... Het is bekend, dat hij zijn zoon, de latere Friedrich II (1712-1786), die ook

wel *Friedrich der Grosse* genoemd wordt, vaak mishandelde. Toen twee vrienden hem aanraadden te vluchten, werd het vluchtplan door een luitenant met de bekende naam *Von Rochow* ontdekt. Die verklikte dat aan Friedrich I en het gevolg was, dat zoonlief in het cachot belandde en zijn twee vrienden voor het vuurpeloton kwamen...

De kroonprins, die in 1740 koning werd, was in tegenstelling tot zijn vader een *anti-machiavelli*. Maar wie was Machiavelli? Hij werd geboren op 3 mei 1469 in Firenze (Italië), als zoon in een welgestelde familie. Van zijn vader, een financieel expert en van zijn moeder, die eveneens uit een beroemde Florentijnse familie afkomstig was, kreeg hij een voortreffelijke opvoeding. Hij studeerde rechten in een tijdperk, dat ook bekend staat als *Il Magnifico*. Machiavelli was een man, die enerzijds leefde voor politiek en patriotisme, anderzijds voor corruptie, machtsweldlust, absolute monarchie en totalitaire regimes. Bekend is zijn geschrift *Il Principe (De Heerser)*. Hij schreef dit, om aandacht te krijgen van de Medici's, maar die lieten hem links liggen... In het boek moet een heerser streven naar macht, los van elke moraal. Macht was een doel, waarvoor alle middelen geoorloofd waren, inclusief moord en verraad. Machtsvermeerdering was voor hem het enige beginsel voor politiek handelen, waarbij alle middelen, vooral de immorele, te verkiezen waren. Immorele middelen, zei Machiavelli, zijn steeds succesvol. Regeeringsleiders moeten de burgers, die altijd dom en zwak zijn, zoveel mogelijk uitbuiten (...) Volgens Machiavelli zijn de staatsgrenzen tevens moraal- en rechtsgrenzen, omdat er tussen de staten onderling geen enkele moraal bestaat (...) Machiavelli stierf op 58 jarige leeftijd, maar zijn werken, die bol staan van cynisme, sluwheid, bedrog, machtsweldlust en ander immoreel gedrag, staan nog steeds hoog genoteerd op de literatuurlijsten van een aantal staatsmannen, regeringsleiders en politicologen. Helaas weten sommige *captains of industry* het levenswerk van Machiavelli te waarderen. Ook na Hitler en Stalin blijkt, dat de macht van Machiavelli's *Il Principe* tot ver over zijn graf reikt. Chur-

chill wilde, toen de *Tweede Wereldoorlog* ten einde liep, Aken bombarderen met gifgas. Toen men hem vertelde, dat Aken een grensplaats is en ook in het bevriende Nederland offers zouden vallen, repliceerde hij uitermate Machiavellistisch: “Dat risico moeten we dan maar nemen!” (...)

Op 11 april 1944 liet hij van 22.40 uur tot 23.00 uur Aken bombarderen, maar in plaats van gifgas werd fosfor gebruikt. 355 bommenwerpers deden hun best en het resultaat: 1.525 doden. (RIPH4 Tijdens die *Grossangriff* vielen ook bommen in Vaals en daarbij kreeg in de Kerkstraat het huis met nummer 14, genaamd *Sint Antonius*, een voltreffer. Mijn grootmoeder, moeder van vader, sprong uit een raam van de tweede etage, raakte daarbij gewond en overleed op 30 mei.)

5.6.7. Neo-Machiavelli

De *flamboyante* bouwstijl uit Machiavelli's tijd was geen lang leven beschoren, anders zijn doctrine, die het eeuwige leven heeft. Denken we aan *The iron lady*; Margaret Thatcher, die best lid van de EG wilde worden, als ze maar geen *penny* aan Brussels “kassa” hoefde te betalen en omgekeerd evenredig veel euro's uit die kassa mocht halen... Alweer bleek, dat er tussen de staten onderling, geen enkele moraal bestaat.

Volgens sommigen kranten correspondeerde de overwinning van Bush optimaal met de regels van Machiavelli. In een samenleving met ontzettend veel tegenspoed, maakte Bush al te graag gebruik van het extreemconservatieve gedrag van zijn burgers. Een volk wil immers stabiliteit, als het land er slecht aan toe is. Met de kreet *The war on terror* (...), kreeg hij de kiezers aan zijn kant.

Herinneren we ons aan de dood van Yasser Arafat. Wat doet een totalitair regime, als zijn leider op sterven ligt en er geen pretendent is? Dan moet de tijd, als elastiek, gerekt worden. Terwijl Arafat langzaam afkoelde, raakte hij volgens de relevante pers in coma, een dag later in een dieper coma en weer iets later in een zeer diep coma...

En in Nederland? De bezetting door Nazi-Duitsland tijdens de *Tweede Wereldoorlog*

heeft een onuitwisbare stempel op onze samenleving gedrukt. Zelfs na zestig jaar is die inkt op velerlei gebied niet opgedroogd... Ook in 2005 werden kleine incidenten opgeblazen. Herinneren we ons aan het breed uitgemeten diplomatiek incident met België. Het Nederlandse kabinet achtte het nodig om openlijk en permanent de *Opstand der Belgen (1830)* op cynische wijze ter sprake te brengen. Dat de Bokkenrijders al langer dan een eeuw naar een vrij, tolerant en welvarend land verlangden kwam uit pseudopragmatische overwegingen niet ter sprake. De *Tien-daagse Veldtocht (1831)* werd omschreven als een ‘rustige wandeling naar het zuiden’... Wij weten wel beter.

Ze is nog steeds springlevend, de *Machiavelli Sociëteit* en de leden zijn van mening dat politiek en ethiek niks met elkaar te maken (zouden mogen) hebben. (...) Pim Fortuyn probeerde orde op zaken te stellen, maar werd vermoord. Peter R. de Vries probeerde het recentelijk nogmaals, maar vond bij het Nederlands electoraat geen steun. Minister Pechtold zei rond Nieuwjaar 2006 met iets te veel nadruk dat politiek vuil en vunzig is. (...) Een paar dagen later moest hij op het matje komen... Machiavelli uit het boekje! In 1998 schreef Ruud Lubbers voor de Machiavellistichting het werk *Macht en Deugd*. Een jaar later was Paul Rosemüller aan de beurt met *De Leiderschapsverleider*. De jongste loot aan de Machiavelliboom, is volgens insiders, de *Taalunie*, wiens leiders er een totalitair regime op na houden. De spellingregels worden steeds onlogischer en onduidelijker. Een aktetas blijft een aktetas zelfs als er honderd akten in zitten. Zo lezen wij: Machiavelli is van alle tijd.

5.6.8. Ferdinand en Friedrich III

Wittem, een vrije Duitse heerlijkheid, waar Ferdinand graaf Von Plettenberg (1690-1737) het voor het zeggen had, maakte plannen voor een barokkerk in Eys en een kloosterkerk in barokstijl in Wittem. De gebouwen werden ontworpen door Johann Konrad Schlaun (1695-1773), een bekende barokbouwmeester uit Münster. Hij werkte in opdracht van bouwheer Von Plettenberg. In

1729 begonnen de werkzaamheden in Wittem even later in Eys. Het is niet toevallig, dat bouwheer en bouwmeester samen het waterslot Nordkirchen, het mooiste kasteel van het Münsterland, gebouwd hebben. Een bijzonder fraai bronzen bas-reliëf van beide heren is te zien in het Kreishaus te Coesfeld (Münsterland).

Aken, een vrije stad van het Duitse Rijk, had in de tijd van Frederik de Grote nauwelijks connecties met Pruisen, dat gebeurde pas in 1815 onder Frederik III (1770-1840), die niet alleen koning van Pruisen, maar ook keizer van Duitsland was. Die wilde met het Franse revolutieleger tegen Rusland vechten, maar het Duitse volk wilde tegen Frankrijk vechten en aldus geschiedde. Bocholtz en Simpelveld, tussen Aken en Wittem, behoorden tot het land van Herzogenrath. Hier gold het Wetboek van Oostenrijk, dat ook wel “CCC” *Constitutio Criminalis Carolina* genoemd werd. Het werd in 1532 geratificeerd door Karel V. Dat Wetboek zegt o.a., dat aan een veroordeling een bekentenis vooraf moet gaan, - en hiermee raken wij de beruchte basis van de *Janusjustiële rechtsorde*, ten tijde van de Bokkenrijders.

5.6.9.Rechtsorde

Strafrechtelijk was de “CCC” ten opzichte van de veel oudere Frankische jurisprudentie een grote vooruitgang. Sommige rechters, die Bokkenrijders moesten veroordelen, waren het daarmee eens. Op de pijnbank bekent immers iedere aangeklaagde...

Ooit was de tweekamp, of het duel bij het gerecht gebruikelijk, omdat door een Godsoordeel de onschuldige levend uit de strijd zou (moeten) komen... Karel V besliste, dat folter of tortuur niet gebruikt mocht worden om een bekentenis af te dwingen. Uitsluitend, bij dringend en ernstig verdacht, mocht van tortuur gebruikt gemaakt worden. Het is geen wonder, dat de meeste criminelen meteen bekenden na *confrontatie met het potentiaal*, of om het met gewone woorden te zeggen, na bezichtiging van de martelwerktuigen. In de Oostenrijkse gebieden werd minder gebruikt gemaakt van de martelkamer, dan in de Staatse gebieden. Wie ooit de

Gevangenenpoort in Den Haag of de kelders van kasteel Hoensbroek bezichtigd heeft, kan zich een beeld vormen.

Prefatie

De volgende keer houden we ons intensief bezig met het reilen en zeilen van de Bokkenrijders. Ook met escalatie en de extreem sterke arm van het gerecht. Met verwickelingen tussen katholieken en protestanten. Met een Oostenrijkse Successieoorlog en met de niet aflatende ruzie tussen de hooggeboren adel van Bocholtz en de eerwaarde geestelijkheid van Simpelveld. Soms een beetje van de hak op de tak, maar dat is bij een chronologische beschouwing niet te voorkomen.

VAN ALLE MARKTEN THUIS.....

foto's P.Janssen

Onze stand op de Heemkundemarkt.

Goede zaken op de Kerstmarkt in Simpelveld.

DE ZESDE ABT VAN DE ABDIJ KONINGSHOEVEN

door M.H.Klinkers

In de week vóór Kerstmis 2005 vernam ik dat een Simpelveldse jongen op 37-jarige leeftijd tot Abt van de Trappistenabdij Onze Lieve Vrouw van de Koningshoeven in het Brabantse Berkel-Enschot (bij Tilburg) was gekozen.

Dit kon er maar één zijn; nl. Pascal Peeters die met zijn broer en ouders zijn jeugd aan de Bocholtzerweg in Simpelveld had doorgebracht.

Zijn vader was bedrijfsleider van de Steenfabriek en zijn moeder onderwijzeres aan de lagere school van de Zusters van het Arme Kind Jezus aan de Kloosterstraat.

Zijn ouders verhuisden later naar Haelen, waar zijn vader enkele maanden geleden overleed.

In zijn jeugd jaren was Pascal een actief lid en klarinetist van de Harmonie St. Caecilia.

Na zijn middelbare schoolopleiding aan het Bernardinus College te Heerlen trad hij in 1986 in bij de Trappisten in Berkel-Enschot, een kloosterorde waarvan de naam is ontleend aan het moederklooster la Trappe in Normandië. Het is een afsplitsing van de orde van de Cisterciënzers (sinds 1892) naar de leefregel van Benedictus.

Bij zijn professie koos hij de klooster-

naam Bernardus en hij werkte in die beginjaren in de abdij-brouwerij, waar het bekende trappistenbier vandaan komt, was koster en studeerde in Tilburg aan de Katholieke Universiteit van Brabant theologie.

Op zondag 9 oktober 1994 gaf Harmonie St. Caecilia o.l.v. Maurice Hamers een con-

cert in de Schouwburg te Tilburg in het kader van een Tilburgse concertserie van topblaasorkesten met als titel; "Verrassende Ontmoetingen". Na afloop van deze uitvoering om 5 uur wisten enkele (fanatieke) leden het bestuur en de dirigent van de harmonie te

overtuigen dat we Brabant niet konden verlaten zonder eerst een serenade te hebben gebracht aan Broeder Bernardus en de abdij met het kloosterbier te hebben "gezien".

Deze spontane serenade viel zo in de smaak bij Vader Abt en de monniken dat men er op stond dat we niet konden vertrekken zonder een rondleiding door de brouwerij met deskundige tekst en uitleg door frater Bernardus en een "kort" bezoek aan het proeflokaal.

De bus én de chauffeur moesten op tijd in Simpelveld terug

zijn en dat was gelukt, maar die zondagavond is géén Caeciliaan met dorst thuisgekomen.

Op zondag 12 januari 1997 werd Broeder Bernardus door Mgr. ter Schure in de abdijkerk tot priester gewijd, en op zaterdag daaraanvolgend vierde hij feest in Simpelveld.

Abt Bernardus Peeters: "Een innerlijke stem zegt me dat dit mijn plek is."
(Foto: John Peters)

Zondag 12 januari 1997 zal Mgr. J. ter Schure in de Eucharistieviering van 10.00 uur, in de abdijkerk van Koningshoeven te Tilburg

Broeder Bernardus (Pascal) Peeters

tot priester wijden.

Op zaterdag 18 januari 1997 zal hij voor het eerst voorgaan in de Heilige Eucharistie, om 10.00 uur in de Kapel van de Zusters van het Arme Kind Jezus, Kloosterstraat 68 te Simpelveld. Gelegenheid tot feliciteren van 13.30 uur tot 14.30 uur in zaal Maxime, Vroenhofstraat 5 te Simpelveld.

In "De Sleutel", het bisdomblad van Roermond, werd ruim aandacht geschonken aan de nieuwe (Limburgse) abt.

In een uitgebreid interview zegt Dom Bernardus:

"Abten zijn géén bisschop, we dragen alleen dezelfde insignes: mijter, staf en ring. Maar een abt heeft bijvoorbeeld geen wijdingsmacht.

En hoewel een abdij formeel losstaat van het bisdom, hecht ik wel aan een goede band met de plaatselijke kerk."

En Vader Abt kennende: "Dat komt zeker goed"!

In de afgelopen jaren was hij prior en novicenmeester binnen de gemeenschap.

Woensdag 21 december j.l. werd hij door de monniken tot hun nieuwe abt gekozen.

Hij volgde abt Korneel Vermeiren op, die na 15 jaar abbatiaat had besloten zich terug te trekken en zich meer wil toewijden op studie, gebed en contemplatie.

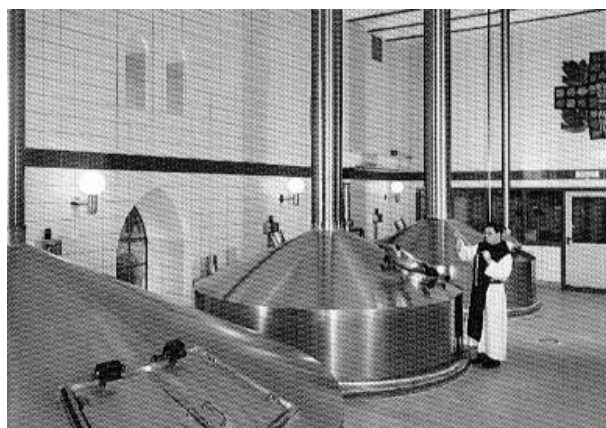
Op 21 januari 2006 ontving Dom Bernardus Peeters de abtszegen uit handen van mgr. A. Hurkmans, bisschop van Den Bosch.

Als zijn motto koos hij: Zoek God en leef!

Onder de vele aanwezigen was ook hulpbisschop E. de Jong van Roermond en enkele oude vrienden van de Harmonie en bekenden uit Simpelveld ontbraken niet.

De abdij Koningshoeven.

Een kijkje in de brouwerij.

JOHAN WILLEM KEVERS EN ZIJN CLEERBOECK (2)

door Huub Franssen

Een slepend grensconflict tussen de schepenbanken van Heerlen en Simpelveld.

Sinds de gemeentelijke herindeling in 1982 ligt de grens van de gemeente Simpelveld in de Baaks bij de autoweg Kerensheide-Aken. Aan de overzijde van de autoweg begint de gemeente Heerlen. Daar ligt nu de vroegere grensweg Poolweg (Paalweg). Achter de Keulse weg begint dan Kerkrade, het gedeelte tussen de Keulse weg en de weg naar Aken langs de Heerlerbaan was vroeger Heerlens. Daarmee is de op vroegere kaarten zo karakteristieke strook Simpelvelds gebied, die in een spitse hoek bij de Onderste Locht (de Hertogseik) eindigde, verdwenen. Dat gebied was lang geleden al omstreden.

Het eigenlijke Cleerboek begint met vijf copieën uit 1618, 1619, 1658 en 1673, aangevuld met een later stuk. Kevers geeft aan het einde van elk behalve bij het eerste zijn garantie dat het geheel correct gecopieerd is, voegt er het jaar 1673 bij, en zijn bevoegdheid: griffier van de Bank van Simpelveld en notaris van de Raad van Brabant.

Het eerste stuk is een verslag van het beleid (de inspectie) van de grenzen tussen de bank Simpelveld en de bank Heerlen en het Land van Heiden. Het is gedateerd 7 oktober 1618. In de 16^e eeuw begint de overdracht van gegevens te veranderen van oraal en visueel naar schriftelijk, op het platteland duurde die overgang langer.

Oraal en visueel: bij belangrijke gebeurtenissen vonden opmerkelijke handelingen plaats, b.v. klein geld strooien bij een feest, of ritueel: de gerechtsroede van Oirsbeek voor de stoet dorpelingen bij de tocht naar de terechtstelling en de buiging ervan bij de executie. De gerechtsroede was in dit geval een roodgeverfde doornen stok met goudgekleurde eikels. (Zie: Hall en Rensch).

In 1618 zijn de opmerkelijke zaken: de grote menigte en de aanwezigheid van de leiding en vooral de rol van Peter Franssen, een van de oudste inwoners van Simpelveld, kuiper van beroep, die met een kruis om de hals de stoet voorafgaat. Hij heeft vast het vorige beleid tegen 1570 meegemaakt. Zoiets hecht zich in het geheugen en helpt de herinnering beklijven, en daar gaat het om.

De tekst biedt de lezer van eeuwen later veel onzekerheid.

De ligging van de wegen zal in hoofdzaak niet veranderd zijn, maar kleine veranderingen in het verloop ervan zijn altijd mogelijk. De ligging van percelen, b.v. de Kerktoren op Heerlens gebied en de naam van de toenmalige eigenaar van het Simpelvelds perceel ten zuiden daarvan herkent hij niet, evenmin als de erfgenaam van hem in een later stuk. En waar lag de Nieuwe Schuur precies, of de Imstenrader Weier? De eerste kaart waarop te zien is dat de Paalweg doorloopt tot de Roldukerweg en dat je voor dat punt linksaf kon langs Souret en dan door of langs de huiswei weer rechtsaf kon naar de grote weg of Roldukerweg is de Tranchotkaart uit 1806. Net als bij tijdgenoten roept de tekst ook herinneringen op. Herinnering aan de kruisdagen: de veldprocessies op de drie vroege ochtenden voor het feest van Hemelvaart om te bidden voor een goede oogst en om gevrijwaard te zijn van natuurrampen. Een tocht door de velden zonder het Allerheiligste, met rozenkransgebed op de tekens van stokken in de verte voor je en daardoorheen de commentaren op de toestand van akkers en weilanden die je passeerde. De gedachte daaraan zal worden gewekt omdat je in je verbeelding ziet hoe een menigte zich in een lange stoet door de velden en over de veldwegen beweegt

En door het semireligieus karakter dat Peter Franssen eraan gaf met zijn crucifix om de hals of voor zich zoals een man die de tocht in 1618 bijgewoond heeft, zich in 1658 herinnert.

Het is het eerste verslag van een beleid van de schepenenbank dat ik ken, behalve een herinnering aan een eerder beleid in het volgende stuk.

Er zijn wel vroegere grensinspecties of beschrijvingen, maar die hebben betrekking op de tienden, bv. 1378 (VB en VBS), en 1548 (Rechtsbronnen 425, Habets 131). Beide komen overeen, maar 1548 is duidelijker. Notaris Peelmans schrijft dan: *de grens van de tienden naar het oosten is de gemeine straat komende van Heerlen gaande tot de Myllboom naar de Dorreboom*. Dat is dus bij de Onderste Locht. En naar het noorden: *over de Emstenrader dreessen naar de Vuegel (Drievogels), achtervolgende de oude stenen palen en in het perspectief naar de toren van Kerkrade, welke stenen palen liggen in het Land van Valkenburg (Heerlen)*.

7 oktober 1618

In 1618 komen Johan van Berghe genant Trips, heer van Neerlinteren, drost van het Land van 's-Hertogenrade, Bartholomeus Kevers, schout van de bank Simpelveld, en alle schepenen van die bank, de meeste nombre van de ingezetenen daartoe beschreven en geroepen, verder de schout en schepenen en bewindvoerders van de bank Heerlen bij elkaar, en ze volgen dan Peter Franssen, kuiper van zijn vak, een van de oudste ingezetenen van de bank Simpelveld, hebbende het crucifix om zijn hals. Ze beginnen te trekken op de Huls of Lovenberg, gaan dan richting Keverberg, komen bij de huizen van de Hondsrug, over de Imstenrader erven of driesen en komen dan uit "*op die gemeijne straete dewelke loopt uitten dorpe Simpelveld naar 's-Hertogenrade*", grenzend aan de ene kant aan de erven van de hof Schweier, aan de andere kant aan de landen van de hof Souret, en dan verder met aan beide kanten de landen van de hof Souret, de gemeijne straat in, langs het huis en de hof van Souret, komend naast de erven geheten Beitel, Koolhof en zo verder tot de landstraat van Aken naar Heerlen tot aan het erf van Erken Horvers op de Locht in den winkel (hoek) waar een eik staat genoemd des hertogen eik. Daar legt Franssen het kruis neer.

De tocht gaat dan verder over de grens tussen de bank Simpelveld en het Land van der Heiden.

Over moeilijkheden met de bank Heerlen is in deze tekst niets te lezen.

18 april 1619

Op deze dag brengt schout Bartholomeus Kevers met twee van zijn schepenen op de burcht Wilhelmstein aan de Worm in Bardenberg tegenover Kohlscheid-Klinkheide een bezoek aan Jonker Dederich von Grien zu Needersteijn, voogd van het ambt Willemsteijn. De jonker is dan 90½ jaar oud maar blijkbaar nog zeer kras.

Hij vertelt over het beleid van de bank Simpelveld en de bank Heerlen van vijftig jaar geleden (dus in of ongeveer 1569), te weten voor de dood van Lambrecht Frijs als toenmalig schout van Simpelveld. Bij dat beleid waren aanwezig Werner Huijn, heer van Amstenrade en landvoogd van het Land van Valkenburg zaliger en Joan Steven van Brembt *genant Lijck van Doenraede* en nog andere adellijke personen met gewone stervelingen.

Vanaf de Hondsrug tot aan de eik bij de Imstenrader weier waar het voetpad oploopt naar het dorp Simpelveld naar de huizen of de erven van de boeren van Souret zijn die van Heerlen meegegaan, maar op het genoemde punt is landvoogd Huijn met het ander volk niet verder opgegaan naar de Raderstraat of gegaan of gelopen langs de hof Souret, maar is weer omgekeerd op het voetpad of de weg van de Hondsrug naar de Huls, ze zijn toen vandaar naar Heerlen gegaan of rechtstreeks via de Beitel. Het is zeker dat ze niet verder zijn gekomen dan de weier en niet over de straat die van 's-Hertogenrade loopt langs de hof Souret durch (!) het dorp Simpelveld naar Gulpen, genoemd de Raederstraat het beleid hebben gedaan.

Verder vertelt hij dat tussen de erven van de hof Souret en de hof van Schweier verschillende grenstekens en palen staan waar je gemakkelijk langs kunt, zelfs met een mand of kist aan je elleboog. Die grenstekens dienen alleen om de grenzen tussen de genoemde erven aan te geven.

Hij heeft nooit van zijn voorouders of anderen gehoord dat die palen en grenstekens de grens zouden vormen tussen de banken Simplveld en Heerlen, maar hij heeft altijd gehoord en gemeend dat de erven liggend aan de overkant van genoemde straat naar Simplveld of Bocholtz die aan Souret toebehooren en aan de erven van Schweier grenzen, behoren tot de vermelde bank van Simplveld.

Blijkbaar ligt de oorsprong van het conflict in de onwil te aanvaarden dat de bezittingen van Souret onder twee verschillende schepenbanken vallen.

19 april 1619

De dag na de informatie van de oude heer Van Grien ondervraagt schout Bartholomeus Kevers Baltus Frijns, wonend te Reijmerstok, over dezelfde onderwerpen. Baltus Frijns is 58 jaar oud, zijn vader Lambrecht Frijns heeft ruim 40 jaar geleden (omstreeks 1579, Baltus was toen dus 18 jaar) gewoond en gewerkt als pachter op de hof Souret.

Hij heeft gezien dat wanneer krijgsvolk kwam te liggen binnen de bank Simplveld, zijn vader zaliger, pachter en schout van genoemde bank, steeds naar rato der goederen van de hof Souret onder de bank Simplveld vallende op de genoemde hof personen van het krijgsvolk tot zijn last nam.

Hij heeft altijd gezien en gehoord dat de bank van Heerlen niet verder kwam of pretendeerde aan de hof Souret dan tot de weg komende uit Simplveld aan de oude weier liggend aan de driesen van de hof Imstenrade en zo gaande langs Souret naar 's-Hertogenrade tot aan Beitels koolhof.

Hem is bekend en hij heeft van anderen gehoord dat de landerijen van Souret liggend en grenzend aan de erven tot aan de straat lopend langs Souret vallen onder de bank Simplveld.

Hij weet dat drie of vier jaar voor de belegering van Maastricht (Parma belegerde en veroverde Maastricht in 1579) ene Wilken Haenen enige misdrijven had gepleegd binnen de bank Heerlen, hij hield zich dan soms schuil 's nachts bij de boeren van Souret.

De officier van Heerlen, Servaes, kwam met zijn assistenten naar Souret om Haenen te zoeken. Haenen ontkwam hem bis (!) over de zijde van de genoemde straat op de landen van Souret grenzend aan Simplveld of Schweier en zo haast Haenen over de genoemde straat was, hebben die van Heerlen hem de rug toegekeerd en Haenen ongemoeid gelaten.

Hij verklaart ook dat hij nooit anders heeft geweten of gehoord van zijn familie dan dat de grenstekens en palen tussen de gewanden van Souret en de hof Schweier alleen dienen tot grens van genoemde erven.

Ook vertelt hij dat hij gezien heeft dat er een weg was gaande naar de Hondsrug en dat de slagboom ervan dicht was. Daar kwam toen aanrijden jonker Dederich Grien, voogd van Wilhelmstein, die maakte de slagboom open en vervolgde zijn weg.

Bij zijn "copie conform" is J.W.Kevers nu iets persoonlijker: *"Accordeert metten origineele depositie van den voorz. wijlen Baltus Frijns vander date als boven geschreven bij d'eijgen handt van Bartholomeus Kevers saliger, gewesen scholties der Bancke van Simplvelt, vaeder van den ondergeschreven greffier aldaer ende vervolgens aen hem wel bekend.*

Quod attestor, J.W. Kevers greffr. et nots. Pbls. (notaris publicus) 1673"

6 juli 1658

In 1656 is schout Bartholomeus Kevers overleden. Schout is sinds 1657 de protestant Johan de Jonckheere.

Na de vrede van Munster 1648 blijven de Republiek der zeven verenigde Nederlanden en Spanje twisten om het bezit van de Landen van Overmaas. De Republiek houdt de landen bezet, Spanje blijft evengoed als de Republiek belasting heffen. De bevolking wacht op het Partagetractaat dat pas in 1661 beslissen zal wat er gebeuren zal.

De schepenen van de bank Simplveld hebben een aantal oudere inwoners ontboden: Steven Krekels, oud omtrent 80 jaar, Peter van Kanne, 70 jaar, Jan Custers, 80 jaar, Peter Schuts, 63 jaar en Jeuris Wevers, 60 jaar.

Zij moeten vertellen wat ze zich herinneren over het beleid van 1618, 40 jaar geleden. Ze beschrijven hun voettocht, noemen de Schuureik aan Lovenberg, het Heerlens perceel de Kerktoren, natuurlijk Peter Franssen met zijn crucifix. Bij Souret aangekomen laten ze noteren: na de Imstenrader driesen en de oude weier gekomen op de straat komende uit den dorpe van Simpelveld, lopende voorbij de hof Souret, genoemd de Roederstraat, vandaar ging het recht de staat op tot aan de paelhayge waar was gekomen te paard de tegenwoordige heer (Freiherr) van Schaesberg, ambtman van Brügggen, hebben de het beleid gevolgd door de genoemde Imstenrader driesen. (Wolfgang Wilhelm von Schaesberg, zie Peters 18, 19, 39, 157vv.). Schaesberg wordt in 1618 niet genoemd, of hij in Heerlen een functie had, is mij niet bekend. Heeft hij alles gevolgd of is hij langs een sluiproute bij de rij palen (waar is dat?) gekomen?

2 juni 1673

Beleid gehouden tussen de Bank van Simpelveld, de Bank van Heerlen en de Heerlijkheid Heiden.

De Bank van Heerlen is uitgenodigd door schrijven aan de officier van genoemde bank om met zijn justitie te compareren “maar niemand van hunnentweghen erscheen”.

De route van de tocht is hetzelfde als in 1618. Verder zijn er geen bijzonderheden.

6 juli 1713

In 1713 is Heerlen sinds het partagetractaat bezit van de Republiek, als generaliteitsland bestuurd door Hare of Hunne Hoogmogenden ofwel de Staten-Generaal, en Simpelveld maakt deel uit van de Spaanse delen van het Land van Rode, onderdeel van de Zuidelijke Nederlanden, sinds dit jaar bezit van Oostenrijk, waardoor de Duitse keizer onze soeverein is.

Op 6 juli 1713 is Daniël Limpens, schout van de bank Simpelveld, met vijf van zijn schepenen door de heer Slijp als luitenant-voogd en stadhouder van het Land van Valkenburg uitgenodigd naar Souret, eigendom van de heer baron van Wijlre te komen om de be-

twiste grenzen te onderzoeken tussen de bank van Simpelveld en de hoofdbank van Heerlen. De heren hebben de grenzen bezichtigd en bewandeld vanaf het einde van de Imstenrader driesent tot boven de hof Souret en ze hebben wederzijds de een aan de ander door lectuur van enige bescheiden licht willen geven om de rechte limieten te demonstreren. Ze konden het niet eens worden en besloten toen, om gevaarlijke en kostbare disputen te voorkomen die tussen Zijne Keizerlijke Majesteit als soeverein van de bank van Simpelveld en de Heren Staten der Verenigde Nederlanden als soevereinen van de bank van Heerlen zouden kunnen ontstaan, dat men wederzijds en in goede trouw de een aan de ander bescheiden en documenten ter beschikking zou stellen en dat daarna ieder zijn Souverein bericht zou geven en orders zou vragen om zo mogelijk dit meningsverschil vreedzaam bij ter leggen. Intussen blijft de status quo, maar moet de Raderstraat wel hier en daar gerepareerd worden. Aldus het verslag van Limpens.

December 1785

Heerlen had nog een probleem, namelijk een goede verbinding met Aken.

Het overleg tussen de Republiek en Keizer Jozef II over geschillen tussen de Republiek en de Oostenrijkse Nederlanden ging in eerste instantie niet over zaken in Overmaas, maar over de vrije Schelde ten behoeve van Antwerpen en de vroegere belofte van de Republiek om Maastricht aan de Habsburgers af te staan. Het overleg begon in Brussel en ging verder te Fontainebleau.

Belangrijke mensen bij dit overleg waren graaf Mercy-Argenteau, Oostenrijks ambassadeur te Parijs, De Barlianco di Belgiojoso, gevolmachtigd minister voor de Oostenrijkse Nederlanden, Wijckersloot Bisdom, thesaurier-generaal van de Republiek en zijn adviseur voor de Staatse landen van Overmaas Willem Hendrik van Panhuys, rentmeester van de domeinen in de Staatse Landen van Overmaas.

Zie: Haas 2 en NA.

Reeds in 1663 klaagden ze in Heerlen over de onmogelijke situatie bij de Locht. De

jurisdicties lagen zo verstrengeld (Spaans en nu Oostenrijks gebied, nl. Simpelveld en Kerkrade, gebied van de Republiek, nl. Heerlen, en Guliks gebied, nl. de heerlijkheid Heiden), dat een kar er niet kon passeren zonder met het ene rad het Spaanse territoir en met het andere het koninklijke te raken. De grensweg met Heerlen, de Raderstraat, liep langs Souret, boog naar rechts langs Vrusjenhuusche en ging daarna weer linksaf de Gulperweg op en zo naar de Onderste Locht waar de Heerlen-Simpelveldse Gulperweg overging in de Kerkraadse Crombacherweg. Voor Van Panhuys was de oplossing eenvoudig: Simpelveld moet bij de Republiek, dan heeft het Land van Valkenburg een directere verbinding met Aken. Anderen zagen liever een overgang van Schaesberg

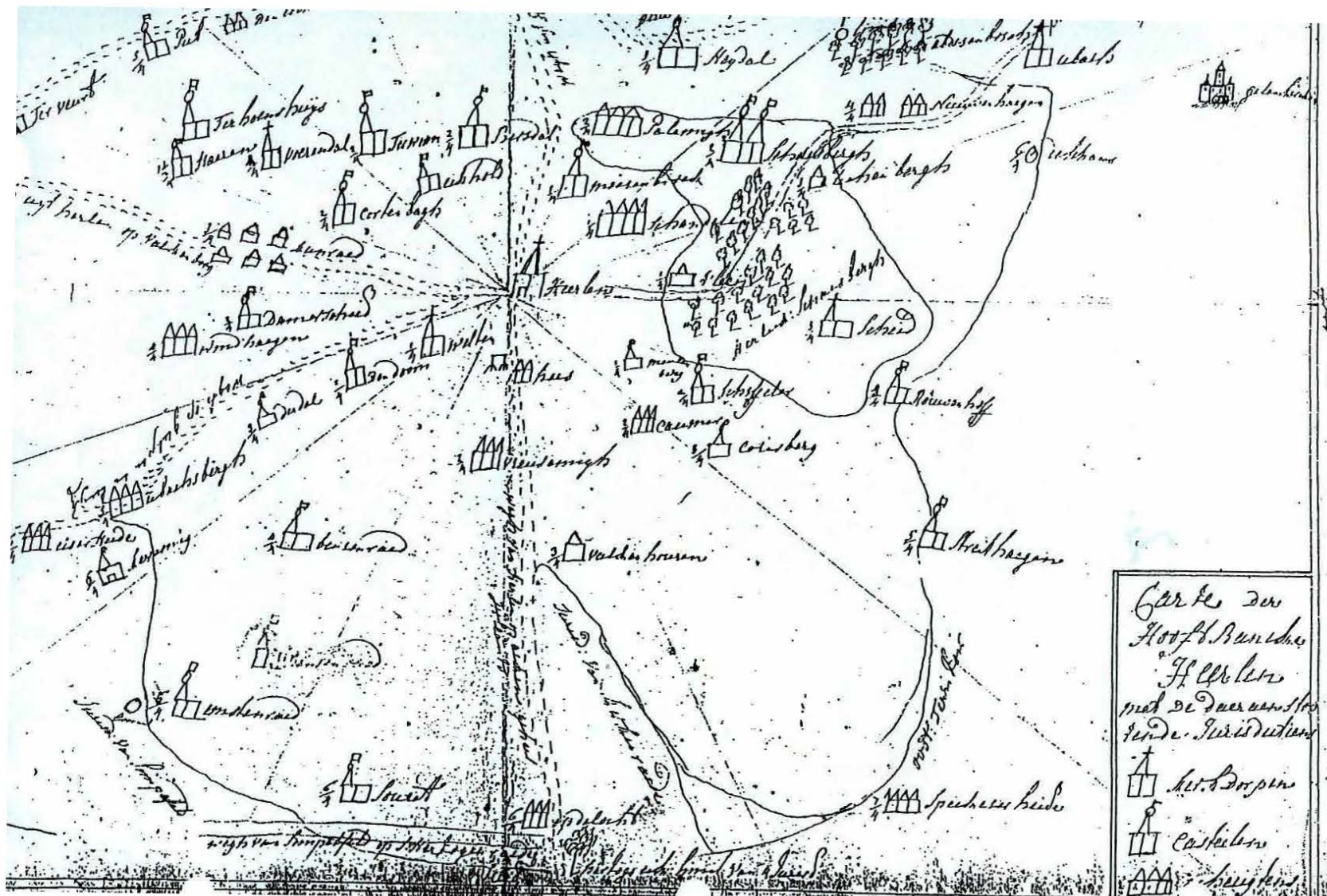
van Oostenrijk naar de Republiek, en ook van Ubach over Worms. Dat gebeurde. Simpelveld verloor wel zijn grensweg de Gulperweg, en de grens kwam een stuk zuidelijker te liggen door de akkers. Daarmee kwam een deel van het betwiste land bij Souret aan Heerlen, 40 bunders, rekende Van Panhuys uit. Maar het betwiste land tussen de weg langs Souret en tussen Souret en Schweier bleef bij de bank Simpelveld.

Gezien het latere gemopper was de situatie bij de Locht echter niet echt verbeterd!

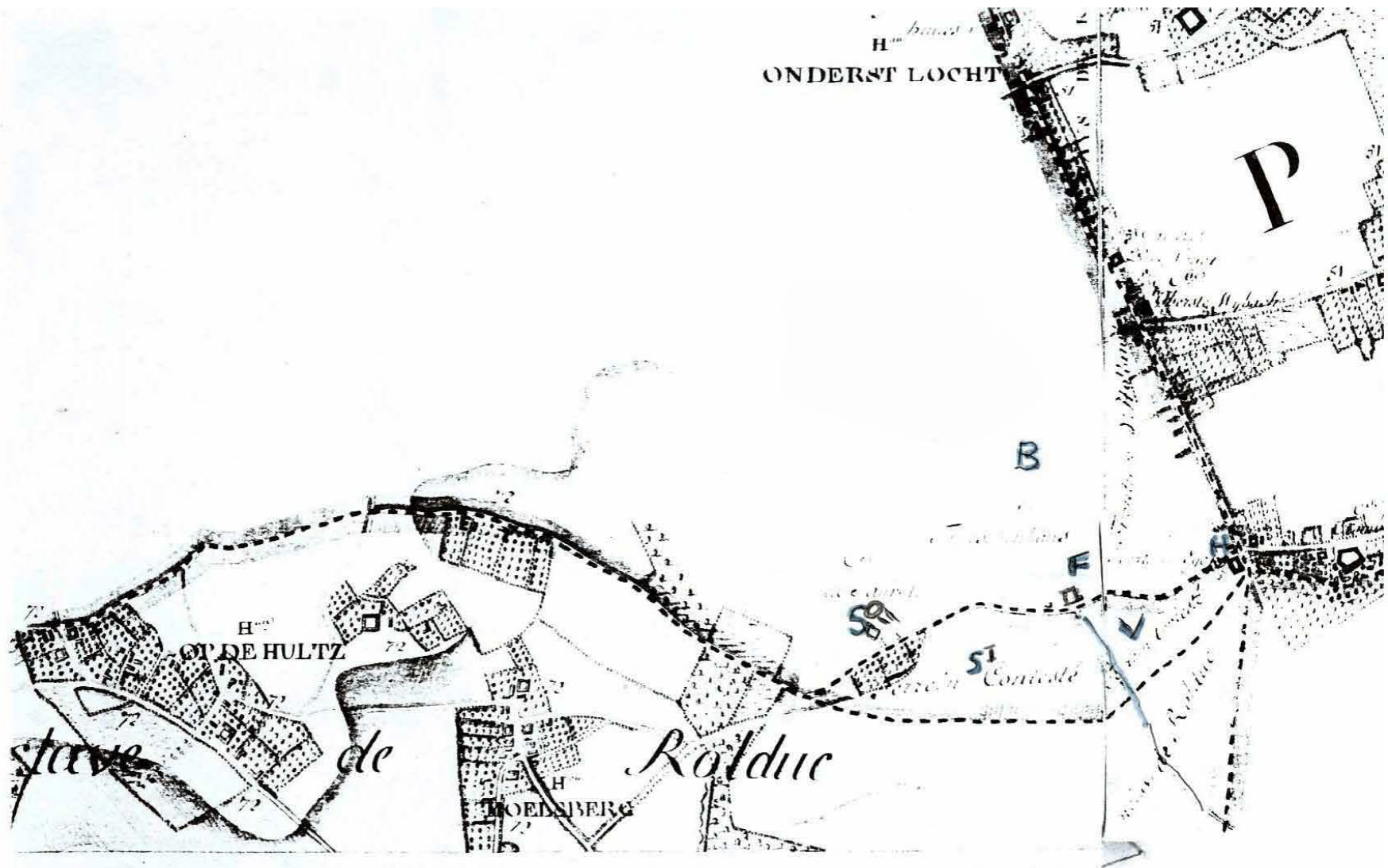
De volgende keer zien we wat we weten van Johan Willem Kevers en van zijn vader, de omstreden schout.

ACTIVITEITENPROGRAMMA VOOR 2006

vrijdag	14 april	20.00 uur	<i>Meditatieve Wegkruisenwandeling.</i> verzorgd door de sectie Wegkruisen.
dinsdag	9 mei	20.00 uur	<i>“De geschiedenis van kasteel Neubourg te Gulpen.”</i> Lezing door drs. F. Hovens
zaterdag	20 mei		<i>Regionale Contactdag Heemkundeverenigingen.</i>
zaterdag	10 juni		<i>Excursie naar het Töpferei Museum Raeren/Eynatten</i> (pottenbakkerskunst) in samenhang met onze opgravingen Soureth
dinsdag	12 sept.	20.00 uur	<i>“Limburgers in het leger van Napoleon”</i> lezing met powerpointpresentatie door drs.J.Coenen
dinsdag	10 okt.	20.00 uur	<i>Najaars Algemene Ledenvergadering.</i>

Detail van een 18^e eeuwse kaart van Heerlen. Beneden is te zien dat de doorlopende zwarte lijn (de grenslijn) te zuiden van de weg langs Soreth loopt. Geschreven: Jurisd. van Simpelfeld, - wegh van Simpelfeldt op S'Hertogenrade - hertogseik - limit van 4 jurisd. Daarboven: Souret - op de locht.

Vergroot detail van de Ferrariskaart van Simpelveld en Kerkrade, 1777.

Het betwiste gebied (terrain contesté)

SO = Souret, F = Fruschenhaus, B = Beitel, H = Hertogseik, SI = Simpelvelds gebleven, V = bij Heerlen gekomen.

ACTIVITEITENPROGRAMMA VOOR 2006

vrijdag	14 april	20.00 uur	<i>Meditatieve Wegkruisenwandeling.</i> verzorgd door de sectie Wegkruisen.
dinsdag	9 mei	20.00 uur	<i>“De geschiedenis van kasteel Neubourg te Gulpen.”</i> Lezing door drs. F. Hovens
zaterdag	20 mei		<i>Regionale Contactdag Heemkundeverenigingen.</i>
zaterdag	10 juni		<i>Excursie naar het Töpferei Museum</i> <i>Raeren/Eynatten</i> (pottenbakkerskunst) in samenhang met onze opgravingen Soureth
dinsdag	12 sept.	20.00 uur	<i>“Limburgers in het leger van Napoleon”</i> lezing met powerpointpresentatie door drs.J.Coenen
dinsdag	10 okt.	20.00 uur	<i>Najaars Algemene Ledenvergadering.</i>

ZOEKPLAATJE

*Huwelijk van Huub Dumont en Betty Plessen in 1941
Locatie achter de slagerij in de Wilhelminastraat.*

Deze keer een tweetal foto's uit het familiearchief Dumont. Wie kan de ontbrekende namen invullen?

Reacties graag naar:

de heer **André Dumont**, Kruisstraat 112, 5341 HG, Oss, tel. 0412 - 62 56 53
of naar de heer **Guus Herbergs**, Emmastraat 29, 6351 CT, Bocholtz, tel 045 - 544 33 89

*Personeel van de douanepost Bocholtz, omstreeks 1950 - 1955
Achterste rij 2de van rechts Huub Dumont.*